

L' ART DEL PAGÉS

SANEJAMENT DE CASTELLDEFELS Y PLA DEL LLOBREGAT

REAL ACADEMIA DE MEDICINA Y CIRURJIA DE BARCELONA

Aquesta Acadèmia 's complau en exposar á la consideració de V. E. lo següent estudi sobre l' estat sanitari de la comarca del Pla del Llobregat. Se tracta d' un assumpte importantíssim d' higiene pública, no tan sols pera 'ls pobles d' aquella sona. Qual clamoreix se repeteix desde fa molts anys, sino també de molta importància pera l' estat sanitari de Barcelona, molt pròxima per la part del S. O. ab aquella regió Tant intimament n' està convensuda la Acadèmia que no vacila en assegurar que la salubritat de Barcelona depèn en gran part de la de sos contorns, y que si algun projecte de sanejament s' ha presentat pera la ciutat deu comensarse en sa realització, primer de tot, per colocar en condicions normals é higièniques, en absolut, lo Pla del Llobregat y 'ls pobles que en ell radican.

I.

Las noticias estadísticas que la Academia ha obtingut d' aquells pobles per intermediació de sos alcaldes y rectors, revelan per ellas mateixas cuanta es la decadencia de dita comarca, com se pot veure per los datos següents:

Demarcació de Gavá.—Durant los 88 anys d' aquest sigle hi ha hagut 4417 naixements y 4094 defuncions, qual excés de naixements no representa un gran progrés en l' augment exclusiu de la població, puix s' explica per la arribada de molts forasters en l' any 1820; aquestos reduhiren á conreu las terras pantanosas de la Marina, y al mateix temps urbanisaren la part alta del poble, provehint al vehinat d' aygua viva. Si be en las no-

tas oficials rebudas se declara ab certa satisfacció que 'l paludisme es poch frequent y que tan sols se vehuen alguns casos d' intermitents durant los mesos de Agost y Setembre en familias pobres y de vida desarreglada, aquesta Academia sab que allí sovintejan las febras larvadas, y que en la part baixa de la població son frequentíssimas las febras intermitents. Los treballadors d' aquellas terras, pera preservarse del paludisme, se 'n tornan á la població avans de pondres lo sol, única manera d' escapar al efluvi palúdich. Las únicas casas que existeixen son: la estació del ferrocarril de Vilanova, que dista uns mil metros, punt altament mal sá, perque sovint s' han de cambiar los administradors y empleats á causa d' enmalaltir de paludisme. A un kilómetro, y al peu de la anomenada antigament *carretera de Valencia*, existeixen las ruinas d' una gran casa de pagés anomenada Aymar, la que va tenir d' abandonar-se per la mateixa causa; á poca distancia 's vehuen altrás ruinas d' un gran edifici (casa Torelló) que pertanyia, fa uns cuarenta anys á una companyia francesa, que s' hi establí pera 'l negoci de vins y ayguardents, havent construhit dita companyia un canal d' uns tres kilómetros que posava la casa en comunicació directa ab la mar pera l' embarch de sos productes. Ab tot y 'ls inmensos gastos que aixó degué ocasionar y de la importancia del negoci, va ser abandonada, perque un darrera l' altre queyan malalts sos numerosos habitants. Deu afegirse que desde l' any 1870 fins á 1880 moriren, á consecuencia del paludisme, 52 personas, y desde l' any 1881 al 1887 inclusius, 15. Ab tot, los habitants d' aquest poble persisteixen en creure que sa atmósfera es sanitosa y que las febras que allí s' observan procedeixen de Castelldefels, quals efluvis son transportats per los vents. Segons aquesta Academia, la carencia absoluta de casas habitadas en la part baixa, diu prou pera probar sa insalubritat.

Demarcació de Viladecans. — Situada la població al peu de las montanyas y al costat de la gran riera anomenada de S. Climent, es un poch mes sanitosa que la anterior. Sas marinas, mes extensas que las de Gavá, están també casi deshabitadas. No obstant, á un kilómetro y mitj de la població, atravessa son terme la antigua carretera de Valencia, á quals costats se veu la barraca anomenada del *Cónsul* deshabitada per malsana y las casas de *Naron*, *Simón*, *Roch* ó *Pau del Xich*, *Calent*, *Picó*,

Anton Blanch y altres, totas infestadas per lo paludisme. Al límit d'aquesta demarcació y molt immediata a la mar, se troba 'l gran Estany de la Murtra, veritables *femès* de paludisme de la comarca.

Durant los 88 anys d'aquest sigle se registraren 2.404 naixements per 3.097 defuncions; y 's conta que durant l'estiusu-freixen afeccions palúdicas una quarta part de sos abitans essent los mes atacats los que viuen en la mencionada carretera.

Demarcació del Prat —Situat lo poble a uns 5 kilòmetres del mar, casi al nivell del mateix y al peu del mateix Llobregat, es de totas las comarcas de que 'ns ocupem la de major extensió y mes abundant en estanys. Lo mes important es lo de *Remolà* per sa fondaria y amplaria, creyentse que está en comunicació ab la mar per lo subsol. mentres que per lo sobresol molts cops se comunica ab aquella. A curta distancia y en línea paralela al mateix y en direcció a Barcelona hi ha varias casas anomenadas *dels Cassadors*, de las *Monjas*, de *Gorra negra*, *Camins*, *Torre-cadernera (enrunada)*, *Andorra*, *Parés*, *Torrero y Traginer*. Entre aquestas casas s'hi troban los estanys anomenats *Tilla*, *Ricarda y Maguerola*. A mes distancia de la mar y a tres kilòmetres del poble s'hi troban las casas *Minguet*, *Vermell*, *Cargoli*, *Arús*, etc., etc. la major part de pagés, en las cual ni un sol de sos abitants ha deixat de sufrir interminents. Las habitacions mes immediatas al poble, que son moltas, y fins en lo mateix clós de la població sofreixen lo paludisme, de tal manera, que segons un facultatiu d'aquella, anyalment se ven atacada la quinta part de sos 2.000 abitants. Algunas vegadas s'ha observat una forma palúdica que 'l vulgo y alguns metjes han calificat de tifóidea, que mata rapidament, en menos de quatre dias, la qual en concepte de la Academia deu acceptarse com febra perniciosa, perque sa durada y son curs no correspon a la tifóidea comuna ó clàssica.

(Continuarà)

Consideracions sobre 'l pervindre de nostras vinyas.

Carta 9.^a

Sr. Director de L'ART DEL PAGÉS:

Mon bon amich: conta l' historia que Licurgo llegislador d'Esparta, propositantse constituhir un poble guerrer, establí

entre altres coses que fossin mortas inexorablement al naixer, totes las criaturas que vinguessin al mon ab naturalesa débil, ó malaltissa, ó ab algun defecte físich impropí d' un sér fort y ben format. Licurgo no volia geperuts, ni coixos, ni res que semblés á gent delicada ó mal formada. Y certament lográ son propósit: feu d' Esparta, encara que un poble deficient en molts conceptes, un poble sofert y poderós; mes sos súbdits tardaren poch temps en sentir un terrible desengany. No poguent vencer á sos enemichs, demanaren á Atenas un general que 'ls portés á la victoria: aquesta ciutat ab irónica gracia designá al poeta Tirteo, que era coix; y 'l poeta coix, que nascut á Esparta hauria sigut condemnat á mort per son defecte físich, procurá als espartans grans triunfos y fins la captivitat del rey contrari

Nos trovém en lo sigle XIX plé de llums de tota mena y que sembla aixecarse vanitós sobre 'ls recorts de las passadas centurias, com si tot lo que deixa endarrera fos dolent y abominable; no obstant aixís com ressucita la mala costum de las qüestions d' honor, que son moltíssim vellas, retorna també per boca dels economistas la llegislació de Licurgo, instituhintla en lo terreno de las industrias. La producció que no pot soportar la competencia deu morir; fem lo que fa la naturalesa; de las plantas, que naixen naturalment, gran part están ja condemnadas á mort, al sortir de la terra, y las que han de creixer, y desafiar los vents y las tempestats y la duració dels sigles s' emportan tota la potencia nutritiva de la terra que recorren sas arrels poderosas. ¡Fora las industrias raquíticas y desvalgudas! Aixís viurá tan sols alló que ha de viurer y, empleant tota la activitat y totes las forsas en lo desentrotllo de las produccions viables, tindréu industria poderosa y robusta, capás de sostenir ab ventatja la lluyta ab los extrangers, que 'ns portarán lo demés que 'ns fassi falta.

Lo patriotisme y 'l sentit comú 's revoltan contra semblants teorías; estava per no pendrem la pena de combátrelas. Si, la naturalesa porta á la vida moltes plantas y sérs que 'n disfrutaran poch temps, porque ja se sab que las especies inferiors tenen reproducció mes abundant y fácil; si, la naturalesa permet que las exigencias del roure sacrificuin las plantas que 'l volteijan; més, ¿qui ha dit que poden ser aplicadas á las obras humanas las lleys que regeixen en los travalls de las demés criaturas terrenas? ¿qui ha dit que las lleys de Licurgo sian

conformes á la naturalesa? La voracitat del roure matará las plantas que naixen en son entorn; l'home deu respectar y ajudar als esforços de sos germans; las obras de l'home son progressivas y perfectibles; las demás criaturas fan sempre 'l mateix, sens variació de cap mena. ¿Qui será capás d'assegurar la sort industrial futura de la nació espanyola, ó de qualsevol altre de las naciones modernas? ¿qui podrà determinar quals sian las industrias viables en nostre pays? ¿qui podrà dir quals y quantas deurán conservarse á fi y efecte de que nostres esforços sian reproductius y lo suficient pera que la vida sia possible en nostra pátria? ¿fins á quin punt la mort de las industrias condemnadas atacarà la nostra independencia y nos posará á mans de gent extranya?

Si las generacions passadas poguessin reviure, 'ns demanarian compte de las industrias espanyolas un dia ben productivas y adelantadas que s'han perdut, ó que han vingut á menos per l'abandono y las ximpleries de las que vingueren despres d'aquellas generacions moteijadas d'atrassadas y bárbaras. Examinem, si vos plau, la historia de las industrias á Espanya y en lo resto del mon: ¿d'ahont vé la superioritat de las unas envers las altres? La qu'está mes adelantada en un ram qualsevol de la producció no ho deu pas per punt general á la sola naturalesa y casi sempre no ho deu á la naturalesa. Comprench perfectament que 'ls camps d'Espanya no criarán ab profit las plantas que han menester un clima diferent del que Deu volgué donarnos; comprench també que será mes difícil lo desentrotllio de tota industria, quals primeras materias no sia fácil adquirir; més fora d'aixó, la industria no té pátria natural determinada; cap nació 'n posseheix lo monopoli natural

Fa alguns sigles las naus construïdas en las costas espanyolas donavan lleys al mon; avuy 'n construhim ben pocas. En temps més venturosos provehiam de sedas als extrangers, ara las aném á buscar á Lió. ¿Perqué succeheix aixó en aqueixas y altres industrias? pregunteuho en los tallers y en las fábricas, que ab mil angunias y á pesar de la rancunia de sos enemichs, conservan una vida mes ó menos llastimosa: allí vos dirán que á Espanya no hi falta pas potencia industrial y que si no han mort ja totas las industrias no es porque 'ls espanyols no fem tot lo possible per matarlas.

Ara, lliure-cambistas, partidaris de la lliure competencia,

feune la tria; esculliu entre las vivents aquellas que han de morir; digueu quinas son las que, sacrificant sas germanas, han de ser los roures frondosos que donarán á Espanya bona ombra y fruits deliciosos y abundants pera mantenir soldats, molts soldats y una cáfila d' empleats y classes passivas ben numerosa; més avans escolteu: ¿no es possihle que entre las industrias condemnadas á mort, com las criaturas d' Esparta, se 'n trobi alguna digne de millor sort y qu' en lo pervenir mereixi possarse devant de totas, com lo poeta coix d' Atenas? ¿no podrá ser que, al fer la tria, s' equivoqui la vostra soberana vanitat? Un dia deyaus als pagesos: «sembreu blat qu' Espanya deu esser lo graner d' Europa: planteu ceps que provehirém á tot lo mon;» aquestos dos roures han surtit un poch malaltisos. ¿No podrá ser que seguint las vostras teorías, que per dolentas abandonan já 'ls demás pobles, los espanyols fem lo negoci de 'n Robert ab las cabras? Avans nos prometiau lo *Mandá* ab los nous mercats en que devian trovar col·locació 'ls productes espanyols; per aixó clamavau per la contractació de tractats ab tots los pobles; ¿qué 'n ferém dels tractats si arriba á esser veritat lo gran descobriment del *Imparcial*, qui assegura que lo verdader signe de la riquesa dels pobles no es la exportació, sino la importació? No olvideu qu' Espanya no es pas lo mon enter, que fixar lo pervenir de qualsevol industria es tan difícil com clavar la roda de la fortuna y que per are las doctrinas lliure-cambistas han produhit discursos plens de retórica, pero que no han pogut poblar nostres camps despoblats, ni millorar la sort deplorable de las classes productoras.

Deixem, mon bon amich, en pau als lliure-cambistas, no olvidant que, si no es lley natural la lliure competencia, es certament un dret natural lo de defensa aixís pera los individuos com pera las nacions. ¡Pobre nació la que s' entrega á mans agenas y no fia en sos propis recursos! ¡pobre nació la que obra de bat á bat las portas, si no está ben segura de comptar ab forsas suficients y en totas circunstancias! Pensar en la humanitat y la universal armonía, cosa es per tot extrém bonica; la vida práctica es més prosaica y, encara que menos bella, més necessaria.

Deu ha fet lo mon aixís y 'l lliure-cambi no esmenará pas la obra divina.—X.

Yecla 28 Febrer de 1889

SECCIO DE NOTICIAS AGRICOLAS.

Apicultura movilista.—Ha marxat á Puigcerdá pera posarse al cuydado del Apiari que per lo sistema modern, anomenat movilista, está montant en la finca del Sr. Grau, l' aventatjat capatás agrícola D. Antolí Massalleras, qual pericia en l' art que professa ha demostrat en mes d' una ocasió. Contant ab los oferiments de nostre amich, podrém donar á nostres lectors, noticia detallada de lo que vaja resultant d' aquesta nova industria rural implantada en la Cerdanya espanyola y que s' ha obert pas fa poch temps en nostra Península, després de tan bons resultats com está donant en Suissa, Italia, Estats-Units y en altres nacions, ahont se trova del tot aclimatada ab éxit sempre creixent.

La explotació agrícola que está á càrrech de nostre suscriptor, es aquella de que parlá L' ART DEL PAGÉS en l' any 1887 y á la qual va dedicar un article titolat *Cultiu industrial de las pereras y pomeras*, mereixent los honors de sa reproducció en molts periódichs y revistas.

Centro agrícola del Panadés.—Aquesta Associació rural establerta á Villafranca ha montat en son local un laboratori d' anàlisis químic-agrícola, cualitatiu y cuantitatiu.

En ell s' analizarán totas las substancias que mes ó menos directament pугan interessar á la pagesía. Ho celebrém y felicitem á la indicada Societat per tal mellora, en benefici de la agricultura en general y molt particularment per la d' aquella comarca.

El Naturalista.—La Revista il·lustrada que ab aqueix nom veyia la llum pública en Barcelona, ha tornat á apareixer en Gracia, baix la entesa direcció de D. Francisco de A. Darder y Llimona.

En son número 4 del any III porta 'l retrato de D. Geroni Darder y Feliu, nascut en Barcelona en 1804 y mort en 1.er de Febrer del present any, d' una semblansa complerta ab l' original. La expressió de sa cara nos recorda la senzillesa y bon-

dat que li reconeguerem en vida tots los que varem tenir la satisfacció de tractarlo ab certa intimitat.

Lo mellor elogi que pot ferse de tan modest com estudiós facultatiu en sa llarga y profitosa carrera de veterinari es que, *no sollicità ni obtingué* del Govern la mes insignificant recompensa. La veterinaria espanyola ha perdut donchs en D. Geroni Darder, un de sos mes decidits y entusiastas professors y la catalana un gran puntal de la classe, que sempre defensava ab la bona fé del home honrat.

Maquinaria agrícola.—Lo personal agronómich que 's troba actualment en aquesta Provincia, baix la immediata direcció del enginyer D. Mariano Llofriu está montant, en la Granja Experimental de Barcelona, la maquinaria destinada als Camps d' Experimentació establerts en Sabadell y en Sant Feliu del Llobregat, dels que ja tenen coneixement nostres lectors

Cuan estiga tota montada donarém compte detallat de las diferentes eynas; devent anticipar que 'ls encarregats de posarla á punt de funcionar son los mateixos que ho feren ab las que 'l Ministeri de Foment otorgá als expositors agrícolas espanyols del Certámen Universal de Barcelona, que s' acaba de realisar en aquesta ciutat, lo qual garantisa que dintre poch temps estarán en disposició de treballar en los diferents camps d' experimentació á que van destinadas.

Sanejament del Baix Llobregat.—Creyém fernos un deber d' humanitat publicant lo Dictámen de la Real Academia de Medicina y Cirujia de Barcelona, no sols per lo que atany á las personas que hi viuhén, sino també per la gran millora que seria pera la pagesia en general lo sanejament d' aquell plá.

No es la primera vegada que L' ART DEL PAGÉS s' ocupa de tan benefisiosa demanda, probant al mateix temps que lo que avuy es cementiri de la classe rural, podria ser un verger pera tothom y un bon ingrés pera 'l tresor públich